



Erasmus+

БІБЛІОТЕКИ В ЧАСИ КРИЗИ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: соціальна стійкість спільноти та інформаційна гігієна

LIBRARIES IN TIMES OF DISINFORMATION CRISIS IN THE ACADEMIC ENVIRONMENT: community social resilience and information hygiene

Dr. Tetiana KOLESNYKOVA

Навчальна майстерня / Workshop

“Стойкість та цифрова інклюзія для протидії дезінформації в академічному середовищі під час кризи” /

“Resilience and digital inclusion to counter disinformation in academic environment during the crisis time”

14 квітня 2026 р. / April 14, 2026



Co-funded by
the European Union

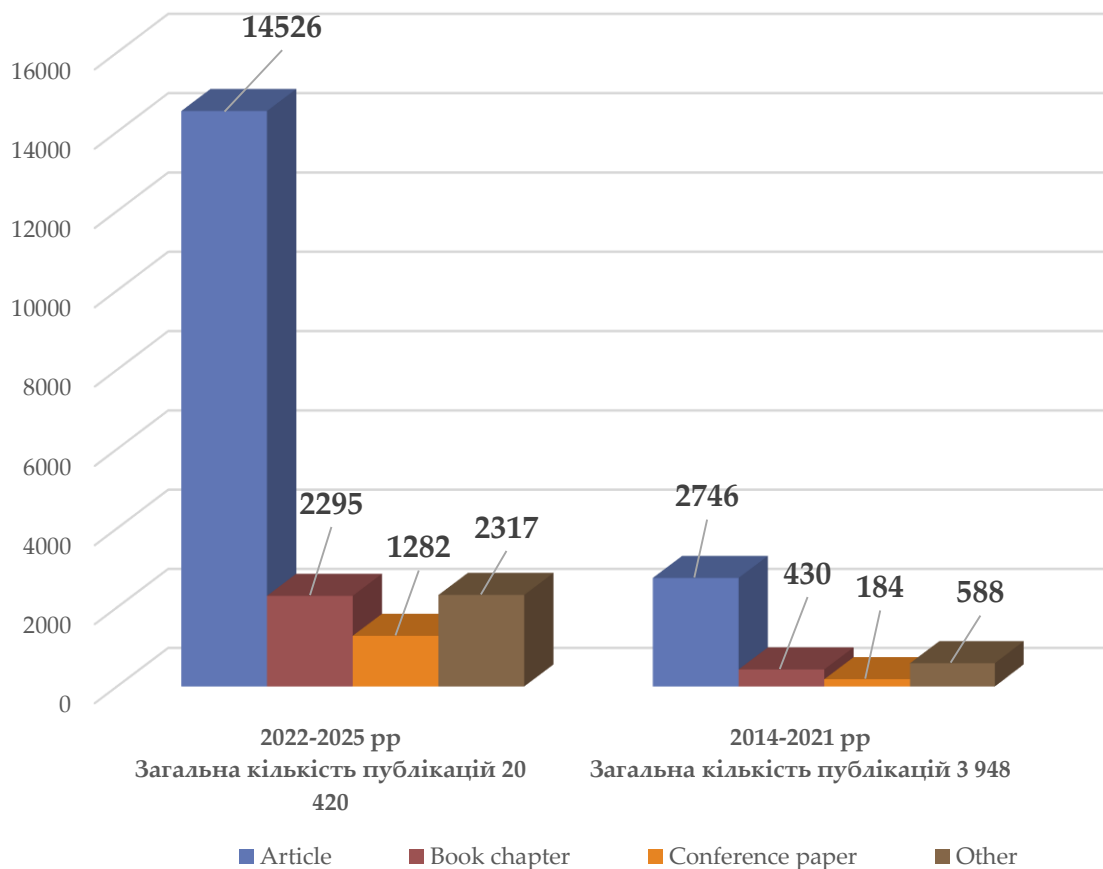


Український державний університет
науки і технологій (USUST)
Дніпро, Україна

Війна як тригер академічної уваги: зміни в дослідженнях дезінформації в Україні (2014–2025). БД Scopus, 10.03.2026 р.

20420 VS 3948

Блок А. Дезінформація



Академічне середовище є перетином одночасно:

- **соціального довілля** – бо воно складається з взаємодії людей, норм, цінностей, ролей, академічної культури, етики, довіри, спільнот викладачів, студентів і бібліотекарів;

- **інформаційного довілля** – бо його основу становлять знання, комунікації, цифрові платформи, наукові тексти, OER, бази даних, медіа, алгоритми поширення інформації та інформаційна екологія.

Дезінформація впливає одночасно на соціальну довіру і на якість знань.

КУЛЬТУРНО-ЛІТЕРАТУРНЕ ПІДГРУНТЯ АРХЕТИПІВ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

**Ліна Костенко «Записки українського самашедшого»
(2010)**

Один з найкращих українських художньо-інтелектуальних текстів про життя людини всередині потоку маніпуляцій, медійного шуму, політичної брехні та нав'язаних наративів.

Архетипи – це “типові ролі” поведінки в інформаційному просторі. Вони допомагають зрозуміти, як саме працює дезінформація

Архетипи:

- **Брехун:** той, хто свідомо створює неправду (політична неправда і медійні фейки), щоб ввести інших в оману. Її головний інструмент – вигадка, перекручення фактів, напівправа. У контексті дезінформації це джерело фейку;

- **Пропагандист:** той, хто масово поширює потрібну версію (повторення потрібних владних меседжів). Його мета — не лише обманути, а сформувавши переконання, емоції й поведінку мас. У війні це типовий механізм інформаційно-психологічного впливу;

- **Агент впливу:** той, хто непомітно змінює мислення й рішення (медіа, що формують порядок денний). Це той, хто підштовхує людей до потрібних висновків так, щоб їм здавалося, ніби це їхня власна думка.

Для академічного середовища це особливо важливо, бо агент впливу часто маскується під “експерта”, “дослідника”, “лідера думок”.

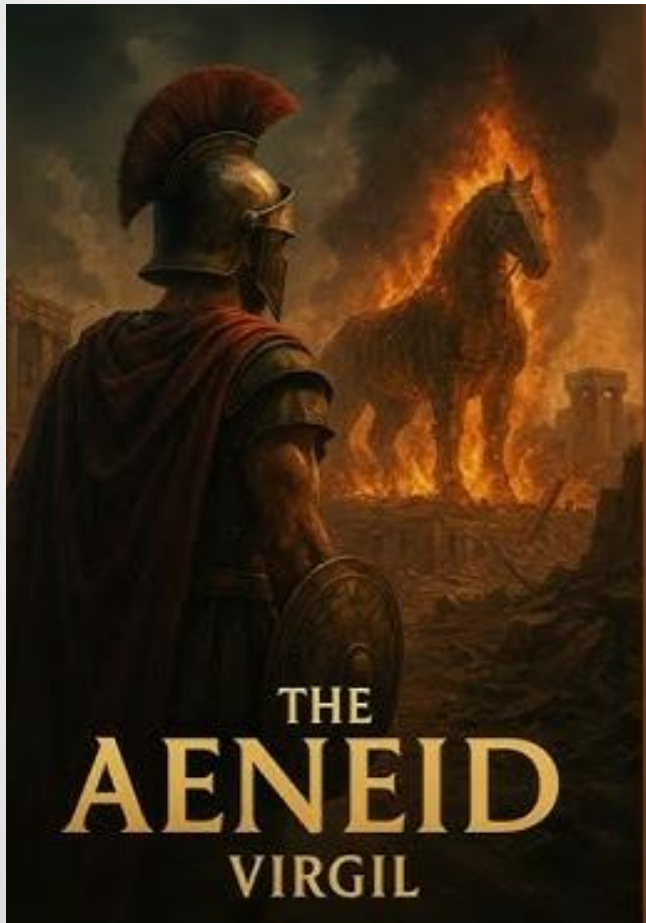


<https://surl.li/ihpin>

у

ДЕЗІНФОРМАЦІЙНА КАМПАНІЯ В «ЕНЕЇДІ» ВЕРГІЛІЯ (29–30 р. до н. е.)

Інформаційно-психологічна операція (ІПСО) та грек Сінон у Вергілія як приклад ідеального «античного фейк-ньюзмейкера».



- – !! Головна **роль** Сінона у сюжеті – **інформаційна маніпуляція**: він вигадав переконливу історію, ніби кінь є священним даром богині Афіні, а якщо троянці затягнуть його в місто, Троя стане непереможною. Саме ця брехня і призвела до падіння міста.
- – !! Створена Сіноном **історія**, яка змусила жертву саму відкрити ворота, **трималася на трьох меседжах**:
- **«Греки справді пішли»**
Він запевнив троянців, що вороги відпливли додому, а кінь це лише священна жертва Афіні за безпечне повернення.
- **«Мене самі греки хотіли вбити»**
Сінон зіграв **роль «жертви режиму»**: мовляв, Одісей хотів принести його в жертву, тому він утік. Це викликало у троянців співчуття і довіру.
- **«Кінь спеціально зроблений гігантським»**
Найгеніальніша **маніпуляція**: він сказав, що коня зробили таким великим, щоб троянці не змогли затягти його в місто. Бо якщо це станеться, Троя стане непереможною. Саме ця «новина» і спонукала їх зробити фатальний крок.
- – !! **Образ Сінона** в «Енеїді» Вергілія – **це архетип брехуна, пропагандиста й агента впливу**, через якого Вергілій показав, що **слово іноді руйнує сильніше, ніж зброя**

ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ РИЗИКИ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА – це ймовірність порушення когнітивної, комунікаційної та ціннісної стійкості університетської спільноти під впливом зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз

1) Інформаційна загроза – це зовнішній або внутрішній деструктивний вплив на академічне інформаційне середовище:

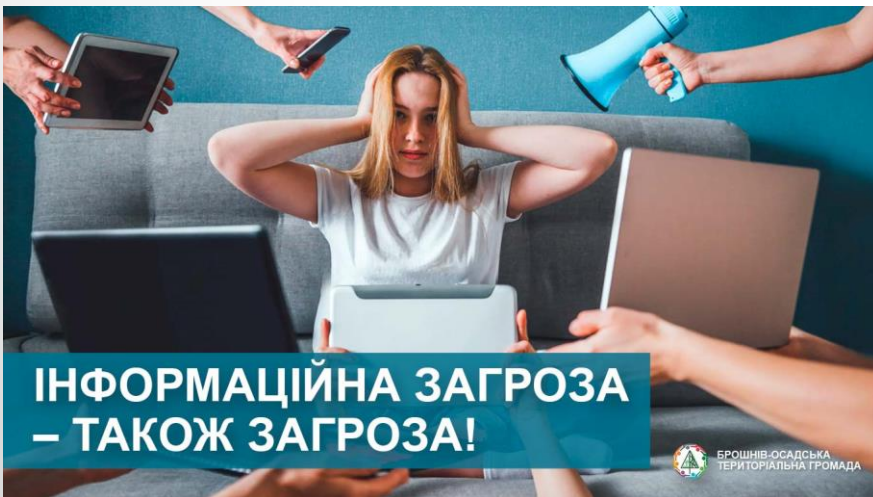
- фейки та псевдонаука;
- кібератаки + негативний інформаційний ефект;
- маніпулятивні наративи;
- підрив академічної довіри;
- інформаційно-психологічні операції;
- підміна наукових фактів;
- псевдоакадемічні джерела.
- цифрові когнітивні упередження...

2) **Дезінформаційний ризик** – це ймовірність того, що загроза буде сприйнята, поширена або інтегрована в рішення та поведінку університетської спільноти.

3) **Наслідки**

- викривлення знань;
- зниження довіри до науки;
- помилкові академічні рішення;
- репутаційні втрати університету;
- зниження стійкості спільноти у кризі;
- посилення вразливості до ворожих впливів.

ПРОТИДІЯ – ХТО або ЩО в університетському середовищі???



СТІЙКЕ АКАДЕМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ = висока довіра + якісне знання + захищені інформаційні ПОТОКИ + відповідальна академічна спільнота

ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ : концептуальна модель



Ключовий стабілізатор моделі —
**УНІВЕРСИТЕТСЬКА
БІБЛІОТЕКА ЯК
ІНСТИТУТ ДОВІРИ**

Основні механізми стійкості

- медіаграмотність
- фактчекінг
- кризова грамотність
- академічна доброчесність
- кураторство перевірених ресурсів
- інформаційна гігієна
- відкрита наука
- підтримка OER
- відкрита освіта
- цифрова та дослідницька грамотність

Own construct

Thank you!

Website CAELUM : <https://caelum.ut.ee/>

LinkedIn : <https://www.linkedin.com/company/caelum-erasmus/>

USUST website : <https://ust.edu.ua/>

Project page on the USUST website :

<https://ust.edu.ua/mizhnarodna-diyalnist/universytetski-proyekty-i-granty/programa-erasmus/caelum/>

Contacts : t.o.kolesnykova@ust.edu.ua



**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Застереження про відмову від відповідальності: Інформація, думки та погляди, оприлюдненні у цій публікації, є виключною відповідальністю авторів та не обов'язково відповідають поглядам чи позиціям міжнародних партнерів проекту, програми Erasmus+, Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні EACEA не можуть нести відповідальність за інформацію, думки та погляди, оприлюдненні у цій публікації.